

Koning opent eerste ICHC-tentoonstelling

Onder overweldigende belangstelling opende koning Willem-Alexander op 28 juni in zijn paleis op de Dam in Amsterdam de eerste van ten minste acht tentoonstellingen die in het Tropeninstituut gehouden ICHC-congres in Amsterdam zijn georganiseerd van 14-19 juli. Onder de titel 'Het universum van Amsterdam' werden in de Burgerzaal en aanpalende ruimtes kartografische schatten uit de Amsterdamse Gouden Eeuw gepresenteerd.

Zijne Majesteit de Koning in gesprek met Alice Taatgen, conservator Koninklijk Paleis Amsterdam na opening van de tentoonstelling. De projectie van de hemellichamen op de kaart van de noordelijke sterrenhemel in de vloer van de Burgerzaal van het Koninklijk Paleis Amsterdam is nog net te zien (foto: Sytske Postma).

Hier is geen mooiere ruimte voor te bedenken dan de Burgerzaal, waar op de vloer drie ronde mozaïeken van elk 6,5 meter doorsnee de twee halfronden en de sterrenhemel weergeven. Ze zijn bij de bouw door Joan Blaeu vormgegeven en in de 18^e eeuw gerestaureerd en bijgewerkt naar de toenmalige stand der ontdekkingen en duiden nog steeds op de mondiale ambitie van de stad Amsterdam.

Hemelkaart

Bij deze gelegenheid verwelkomde Claudia Hörster, directeur van de Koninklijke Verzamelingen, namens de koning de genodigden. Daarna gaf Alice Taatgen, de conservator van het Koninklijk Paleis, een toelichting op de ontdekking van de hemelkaart. Dat klinkt raar,

ontdekking van een kaart die er al sedert 1663 ligt, maar we weten pas onlangs hoe de nu afgesleten hemelkaart er vroeger uit heeft gezien. We zien nu nog 792 in het marmer aangebrachte messing sterren, waarvan de grootste correspondeert met hun helderheid. Bovendien zijn er enkele messing details van sterrenbeelden te zien, zoals van de Schorpioen, de Kreeft en de knots van Hercules. Er is ontdekt dat de rest van de sterrenbeelden ooit ook aanwezig is geweest, als schildering op de vloer, maar dat deze er door het intense gebruik van de zaal door de bezoekers van afgesleten is.

Ter gelegenheid van de opening zijn de tekeningen van de sterrenbeelden nu virtueel gereconstrueerd: een voor een en ten slotte

allemaal samen werden ze geprojecteerd op de messing resten van de hemelkaart, zodat deze weer compleet te zien was. Mevrouw Hörster toonde de koning de gereconstrueerde beelden en nam hem daarna mee op een tocht langs de geëxposeerde kartografische schatten. Verreweg de meeste daarvan zijn afkomstig van het Allard Pierson (nieuwe naam van de Bijzondere Collecties van de UvA), de samenwerkingspartner waarmee het Koninklijk Paleis Amsterdam deze expositie had georganiseerd.

Maar ook op de beide halfronden had men digitaal ingegrepen: dankzij de projectie was er als het ware te zien wanneer welk deel van de aarde ontdekt en in kaart gebracht was.

Links een in het heelal rondzwevende knots en rechts virtueel weer in verband gebracht met Hercules' sterrenbeeld (foto's: Ferjan Ormeling).

Hoewel daar voor echte kaarthistorici nog wel wat op af te dingen viel, was het toch een uiterst geslaagde verbinding van de 17-eeuwse en 21-eeuwse technieken.

Handelsgebieden

De tentoonstelling was op initiatief van het Koninklijk Paleis Amsterdam tot stand gekomen en kon in betrekkelijk korte tijd worden gerealiseerd. Natuurlijk had men kaarten van de beroemde koopstad zelf opgenomen (met name van de verschillende stadsuitbreidingen) en kaarten van Holland en de Republiek (een selectie van titelprenten van de vele in Amsterdam uitgegeven atlanten en voorbeelden van de zeekaarten en leeskaarten waarmee producten over de wereldzeeën naar Amsterdam kwamen). Kaarten van in de Gouden Eeuw ontdekte en door de Nederlanders bevaren gebieden (de

handelsgebieden van de VOC en WIC) waren tentoongesteld, maar ook wetenschappelijke producten zoals de sterrenkaarten van Cellarius. Het best bewaard gebleven zijn de voor de elite bedoelde producten zoals de 11-delige atlanten van Blaeu, de door Romeyn de Hooghe gedecoreerde kaarten of de als geschenk aan wereldlijke machthebbers bedoelde reuzenatlanten. Hiervan was het exemplaar tentoongesteld dat ooit aan de Grote Keurvorst was aangeboden en nu in de Nationale Bibliotheek in Berlijn staat. Naar verluid werd de atlas alleen uitgeleend op voorwaarde dat er een foto beschikbaar zou komen waarop koning Willem-Alexander de atlas bekeek. Zeker met de virtueel weer in zijn oude luister herstelde hemelkaart en de ambiance van de Burgerzaal was het een indrukwekkend begin van de ICHC-festiviteiten, op royale wijze geopend.

De andere tentoonstellingen voor het ICHC zijn of waren de pop-up tentoonstellingen in de Universiteitsbibliotheek Utrecht op 12 juli, in de UB Leiden op 13 juli, die in het Allard Pierson Museum op 14 juli, die in het Rijksarchief en de KB in Den Haag op 16 juli, die in het Stadsarchief Amsterdam op 18 juli en die in het Scheepvaartmuseum in dezelfde plaats (ook die blijft de hele zomer open). Van de tentoonstelling in het Koninklijk Paleis is een gids verschenen: *Het universum van Amsterdam*. Deze gids is in het Nederlands en in het Engels met een beschrijving en duiding van het geëxposeerde materiaal door Reinder Storm en een beschrijving van de mozaïeken door Alice Taatgen. De tentoonstelling in het paleis blijft tot 22 september 2019 te zien.

Ferjan Ormeling, redacteur

De ontdekking van Amerika, stand 1778. Het gele gebied moest nog ontdekt worden (foto: Ferjan Ormeling).